

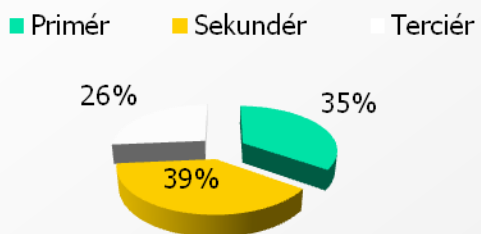

MASARYKOVA UNIVERZITA

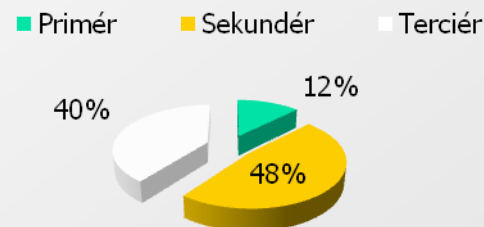
Repetitorium sociální geografie

Geografie průmyslu

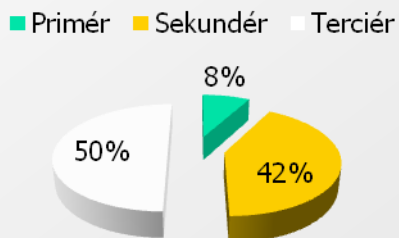
Sektorová struktura ČR - 1948

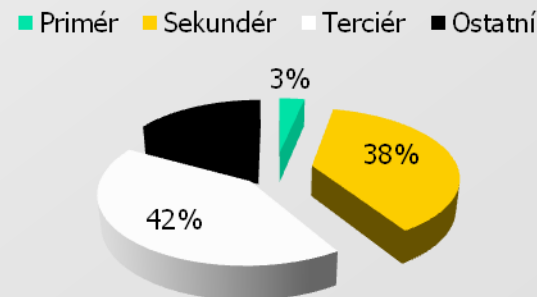
Sektorová struktura ČR - 1980

Sektorová struktura ČR - 1996

Sektorová struktura ČR - 2004

Základní specifika

- ❏ Je rozhodující odvětví, které produkuje materiální statky.
- ❏ Zaměstnává asi 30% ekonomicky aktivních obyvatel, vyspělé země: 30 - 40 %, rozvojové země: 10 - 15%.
- ❏ Vedoucí hospodářské odvětví v celosvětovém měřítku.
- ❏ Hlavní rozvoj v 19. století.
- ❏ Je v pohybu, mění se ve prospěch moderních odvětví – energetika (jaderna energetika), strojírenství (elektronika) a chemický průmysl (výroba léčiv) - a oslabuje význam tradičních odvětví – některé druhy spotřebního průmyslu (oděvní, obuvnický, těžební, potravinářský).

Průmyslová revoluce

- Začátek v Anglii, dále Belgie a ostatní Evropa.
- Pol. 19. st. v ČR.

Důsledky:

- Technologické převraty – vynález parního stroje.
- Přesun podílu HDP ze zemědělství do průmyslu.
- Pohyb zboží a kapitálu.
- Přejít od manufaktur k tovární výrobě.
- Narušení tradiční společnosti – sociální a kulturní změny společnosti.

Klasifikace průmyslu

- ❏ 1. podle postavení oboru k primární surovině:
 - těžební průmysl
 - zpracovatelský průmysl

- ❏ 2. podle užití finálních výrobků:
 - těžký průmysl – zabývá se produkcí výrobních prostředků
 - spotřební (lehký) průmysl – zabývá se produkcí spotřebních předmětů

- ❏ Stranou stojí energetický průmysl – má specifický charakter, řadí se do těžkého průmyslu.

Odvětví průmyslu

- OKEČ – odvětvová klasifikace ekonomických činností.
- Poskytuje základnu pro přípravu statistických údajů o různých vstupech, výstupech, tvorbě kapitálu a finančních transakcích ekonomických subjektů.
- Členění dle oborů od A do H.
- Zavedena do statistické praxe v roce 1994.
- Revize v roce 1995.
- Skončila k 31. 12. 2007.
- Dostupné na WWW.CZSO.CZ

CZ-NACE

- Použití pro účely Evropské unie (od roku 1970).
- V ČR zavedena do praxe k 1. 1. 2008.
- Rozdělení na hlavní, vedlejší a doplňkové ekon. činnosti.
- Vychází z mezinárodní standardní klasifikace všech ekonomických činností (ISIC) klasifikace OSN.
- Zkratka NACE je odvozena z francouzského názvu „Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes“

CZ-NACE

A 10/11	Popis	Sekce ISIC Rev. 4/ NACE Rev. 2
1	Zemědělství, lesnictví a rybnářství	A
2	Průmysl, těžba a dobývání	B, C, D, E
2a	Zpracovatelský průmysl	C
3	Stavebnictví	F
4	Velkoobchod a maloobchod, doprava a skladování, ubytování, stravování a pohostinství	G, H, I
5	Informační a komunikační činnosti	J
6	Peněžnictví a pojišťovnictví	K
7	Činnosti v oblasti nemovitostí	L
8	Profesní, vědecké, technické, administrativní a podpůrné činnosti	M, N
9	Veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení, vzdělávání, zdravotní a sociální péče	O, P, Q
10	Ostatní činnosti	R, S, T, U

A - Zemědělství, lesnictví a rybnářství

B- Těžba a dobývání

C - Zpracovatelský průmysl

D – Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu

E - Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi

F - Stavebnictví

G - Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel

H - Doprava a skladování

J - Informační a komunikační činnosti

I - Ubytování, stravování a pohostinství

K - Peněžnictví a pojišťovnictví

L - Činnosti v oblasti nemovitostí

M – Profesní, vědecké a technické činnosti

N - Administrativní a podpůrné činnosti

O - Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení

P - Vzdělávání

Q - Zdravotní a sociální péče

R - Kulturní, zábavní a rekreační činnosti

S - Ostatní činnosti

T - Činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu

U - Činnosti exteritoriálních organizací a orgánů

Rozmístění průmyslu

- ❏ Průmysl je soustředěn ve střediscích (centrech) – rozmístění bodového charakteru. Spojení center = průmyslový komplex. (Zemědělství – plošné rozmístění, doprava – liniové rozmístění).

Průmyslový komplex = soubor výrobních jednotek různého zaměření, využívá společné podmínky prostoru. Velké komplexy se mohou spojovat – vytváří průmyslové areály.

- ❏ pozitivní efekty koncentrace průmyslové výroby – návaznost ve zpracovatelském průmyslu, odpadají dopravní náklady, zkracování časových dimenzi
- ❏ negativní efekty koncentrace průmyslové výroby – vliv na životní prostředí, přetížení doprava
- ❏ největší koncentrace – těžba, těžké strojírenství
- ❏ nejmenší koncentrace – spotřební obory, potravinářský průmysl

Typy průmyslových komplexů

1. Hlavním faktorem těžba paliv – historicky nejstarší (uhlí, později ropa a plyn). Ostravsko, Porúří, střední Anglie, Horní Slezsko v Polsku.
2. Hlavním faktorem pracovní síla, tržní poloha, dopravní dostupnost, vědeckotechnické poznatky. Nachází se v blízkosti aglomeraci. Náročnější obory zpracovatelského průmyslu – střední strojírenství, elektrotechnika, spotřební chemie. Tento typ komplexů převažuje.
3. Hlavním faktorem import ropy. V přístavech dovozních – USA, západní Evropa (Rotterdam, Hamburk), Japonsko, Jižní Korea, Čína.

Lokalizace

- ❏ V regionálních teoriích představují lokalizační teorie vývojově nejstarší skupinu, bezprostředně se vztahující k vlastním teoretickým základům prostorové (regionální) ekonomiky, resp. socioekonomické geografie.
- ❏ Zpočátku se teorie lokalizace dotýkaly zemědělských aktivit.
- ❏ První ucelenou teorií, vyhodnocující vztah mezi způsobem využití plochy a její vzdáleností od střediskového místa vypracoval **J.H. von Thünen** (1826).
- ❏ S rozvojem průmyslu se těžiště zájmu přeneslo na lokalizaci průmyslu.

Lokalizace

- Tvůrcem ucelené klasické teorie lokalizace je **A. Weber**.
- Jako kritérium lokalizace používá minimalizaci výrobních nákladů, cíl formuluje jako optimální lokalizaci firmy s cílem minimalizace výrobních nákladů a nákladů spojených s přepravou surovin a hotových výrobků firmy.
- Významným přínosem je to, že formuloval pojem lokalizační faktor, identifikoval jej a klasifikoval podle několika znaků, zavedl kategorii lokalizační orientace.

Lokalizační faktory

= síly, které ovlivňují rozhodnutí umístit firmu v konkrétních místech prostoru.

➤ Weber uvádí tři hlavní faktor lokalizace průmyslového závodu:

- Dopravní náklady.
- Náklady na pracovní sílu.
- Spotřebitelské aglomerace.

Lokalizační faktory

- a) přírodní
- b) ekonomicko-technické
- c) sociálně-politické

Přírodní lokalizační faktory

- Surovinová základna
- Voda
- Energie
- Klima
- Reliéf
- Půda
- Biota

Ekonomicko-technické faktory

- Trh
- Pracovní síla
- Kapitál
- Doprava

Sociálně-politické faktory

- Sociální
- Politické
- Historické
- Strategicko-vojenské

Moderní pojetí LF

- **Obchodní faktory** (Faktor blízkosti trhu, faktor blízkosti zákazníka, přítomnost zahraničních firem, podpůrné služby).
- **Pracovní faktory** (dostupnost pracovní síly, kvalita pracovní síly, flexibilita a adaptabilita pracovních sil, cena práce).
- **Specifické lokální a regionální faktory** (nabídka rozvojových ploch, finanční participace).
- **Nákladové faktory** (cena práce, pozemků).
- **Faktor kvality života** (environmentální, kulturní).

Průmysl v ČR

- ❖ potravinářství – význam neklesl
- ❖ textilní p. – velmi poklesl – zboží z východu
- ❖ dřevozpracující p. – výroba desek, hranolů - vzrůst – Rakušané postavily pily, levná pracovní síla
- ❖ papírnictví – vznikla řada nových malých závodů
- ❖ polygrafie – významný nárůst – výroba různých nosičů
- ❖ chemie – menší používání v zemědělství, máme širokou strukturu – přišly zahraniční investoři – BARUM KONTINENTAL, OPTIMIT Odry
- ❖ stavební hmoty – určitý propad ale silný potenciál
- ❖ sklo – výrazný pokles (není odbyt), nekonkurenceschopná, založeno na ruční práci

Průmysl v ČR

- ▣ **Těžební průmysl** – Mostecká uhelná společnost, Ostravsko-karvinské doly, Moravské naftové doly.
- ▣ **Energetický průmysl** – v některých statistikách pod něj spadá i těžba. ČEZ, E.ON, JIP.
- ▣ **Chemický průmysl** – Chemopetrol Litvínov, Spolana Neratovice, Kaučuk Kralupy.
- ▣ **Průmysl stavebních hmot** – do této skupiny náleží jak těžba stavebních hmot (Cementárna Mokrý), tak i firmy zabývající se zpracováním stavebních materiálů.
 - K velkým stavebním firmám patří Skanska, IMOS, Dopravní stavby aj.)
- ▣ **Gumárenský a plastikářský průmysl** – Barum Otrokovice, Gumárny Zubří, Fatra Napajedla.
- ▣ **Strojírenský průmysl**
 - **Automobily** – Škoda Mladá Boleslav, TPCA Kolín, Karosa-Irisbus Vysoké Mýto, Tatra Kopřivnice
 - **Kolejová vozidla** – Škoda Plzeň, Pars Nova Šumperk, ČKD Vagonka
 - **Letectví** - Aero Vodochody.
 - **Stroje, obráběcí stroje, turbíny aj** – Škoda Plzeň, ABB Brno, ČKD Blansko.
 - **Nářadí, výrobky pro další zpracování** – Natec Česká Lípa, Bosch Jihlava.
 - **Televizory** – Panasonic Plzeň, Philips Hranice na Moravě.

Průmysl v ČR

☒ Spotřební průmysl

- **Sklářský** – Glasunion Teplice, Mozer Karlovy Vary, Krystalex Nový Bor, VMG Kyjov
- **Papírenský, dřevozpracující** – papírny Větrní a Štětí, Jiřina Soběslav, Koryna Koryčany, Koh-I-Noor České Budějovice.
- **Potravinářský** – Madeta České Budějovice, Olma Olomouc, Danone Benešov, Nestlé (Orion) Praha, Plzeňský Prazdroj, Staropramen, Budějovický Budvar.
- **Jiné** – Petrof Hradec Králové (piana), Rieger Kloss v Krnově (varhany), Strunal Luby.

Průmyslové zóny ČR

- Ucelené souvislé území pro průmyslovou výrobu, obchod, služby nebo jako zastavitelné území vhodné převážně pro umístování průmyslové výroby, obchodu, služeb.

Těžký průmysl (hutnictví, strojírenství)

PedF, katedra geografie

Stručná historie

- Největší odvětví průmyslu.
- Nejvyšší počet zaměstnanců – velké průmyslové podniky.
- ČR před 2. sv. v. patřila k nejvyspělejším státům světa.
- Po válce – rozvoj těžkého strojírenství - velká náročnost na suroviny, 80 % expertu na východ /RVHP/.
- Investičně náročné odvětví.
- Po revoluci v roce 89 značný úpadek – transformace, propouštění, příchod zahraničního kapitálu.

Regionalizace

Hutnictví:

- Ostravsko (Mittal steel Ostrava a.s., Vítkovice Steel, a.s., Třinecké železárny, a.s., PREMIE STEEL, a. s. Ostrava).
- Střední Čechy (Poldi Hütte, s.r.o. Kladno, FERROS PRAHA s.r.o., Beroun – Králův Dvůr apod.).

Regionalizace

Strojírenství:

- Ostravsko (Válcovny plechu Frýdek-Místek, a.s., Železářny a drátovny Bohumín, a.s.).
- Obráběcí a tvářecí strojírenství (TOS a.s. Svitavy, Kuřim, Čelákovice, STOS Oslavany spol. s r.o., Žďas a.s. Žďár nad Sázavou, KOVOSVIT MAS, a.s. Sezimovo Ústí, ZPS Zlín).
- Přesné strojírenství (Metra Blansko, a.s., Regula Praha, ZPA Trutnov, ZPA Brno, Somet Teplice, Meopta s. r. o. Přerov).
- Zemědělské strojírenství (Ostroj Opava, Agrostroj Prostějov).
- Investiční strojírenství (Královopolská a.s. Brno, ELITEX CZ, a.s. Liberec, Adast Systems a.s. Adamov).
- Spotřební strojírenství (ETA a.s. Hlinsko, ROMO Fulnek a.s., MORA Moravia s.r.o. Olomouc).

Textilní, oděvní a kožedělný průmysl

Stručná historie

- Nejstarší spolu s potravinářstvím.
- Pol. 18 .století – vznik manufaktur – 1. průmyslová revoluce.
- Potřeboval vodu, palivo (dřevo), suroviny (vlna, konopí, len, dovoz bavlny) – koncentrace k vodám a lesům.
- Vznik parostroje – obor se mohl rozvíjet i v jiných oblastech – posun k městům.
- Velký význam Brno – Nová Mosilana, Vlněna.
- 1839 – železnice v Brně – dovoz uhlí.

Transformace

- ❑ 1960 – pracovalo v textilním p. 180 000, kož. 16 000, oděvním a obuvnickém 93 000 – největší nárůst na jižní Moravě.
- ❑ 1989 – největší zlom – textilní 155 000, oděvní 55 000, kožedělný a obuvnický 67 000.
- ❑ Na konci 80. let – 36 provozů – BITEX Vratislavice nad Nisou – 8000 lidí, TIBA Dvůr Králové nad Labem, HEDVA Moravská Třebová, PERLA Ústí nad Labem, TEXTIL Liberec, MORALEN Šumperk.
- ❑ Oděvy – Oděvní podnik a.s. Prostějov (7300), TRIOLA a.s. Praha (6500), KRAS-HAKA a.s. Brno (4500).
- ❑ Kožedělný – SVIT a.s. Zlín (18 500), ZGK Třebíč (8800), Rukavičkářské závody a. s. Dobříš (3200).

Transformace

- ❑ Obrovská nezaměstnanost, zastaralé stroje, nízká produktivita práce, orientace jen na východní trhy, nízká investiční aktivita.
- ❑ Změny vlastnických vztahů – restituce, privatizace, kupónová privatizace.
- ❑ Malé finanční ohodnocení – nejnižší mzdy.
- ❑ Otevření trhu – malá konkurenceschopnost – nekontrolovaný dovoz (Vietnam).
- ❑ 5 % na tržbách zpracovatelského průmyslu, zaměstnanost 10 %.
- ❑ Nevstoupilo příliš mnoho zahraničních investic – pouze PLEAS a.s. Havlíčkův Brod.
- ❑ Proexportní odvětví do Německa, Rakouska, Itálie, Slovenska.

Současnost

- ☒ textil – TIBA a.s. Dvůr Králové nad Labem, JITEX Písek a.s., SLEZAN Frýdek – Místek a.s., VEBA, textilní závody a.s. Broumov
- ☒ oděvy – Oděvní podnik a.s. Prostějov, OTAVAN Třeboň a.s., TONAK a.s. Nový Jičín, PLEAS a.s. Havlíčkův Brod
- ☒ obuv – BOTAS a.s. Skuteč, NOVESTA a.s. Zlín, PRABOS plus a.s. Slavičín
- ☒ obor technických textilií – jsou na tom nejlépe – KORDÁRNA a.s. Velká nad Veličkou, LANEX a.s. Bolatice, FEZKO a.s. Strakonice, Camping Tex CZ s.r.o. Lomnice nad Popelkou, SVITAP J.H.J. spol. s r.o. Svitavy.

Stručné hodnocení průmyslu

- ❏ **Velikost** – počet pracovníků, obrat, hodnota podniku – kmenové jmění.
 - Hranice mezi velkým a středním podnikem – 250 pracovníků
 - Malé podniky do 20 až 50 zaměstnanců
 - Drobné podniky do 10 zaměstnanců
- ❏ **Koncentrace** – příklad vymezení prům. oblastí – zaměstnanost v průmyslu / plocha – v regionech obcí s rozšířenou působností.
- ❏ **Struktura** – těžba, zpracovatelský p., výroba a rozvod energie; zpracovatelský se dělí na odvětví -> obory -> dílčí obory.
- ❏ **Koncentrace** – existuje registr ekonomických činností RES.
- ❏ **Specializace** – index specializace – komparační (srovnávací analýza) – podíl určitého odvětví na celkovém průmyslu v určitém regiony v porovnání např. s celým státem.

SWOT analýza průmyslu ČR

Silné stránky

- ❏ Tradice zpracovatelského průmyslu a průmyslové výroby.
- ❏ Relativně nízké náklady na pracovní sílu v průmyslové výrobě.
- ❏ Přímé zahraniční investice v průmyslových podnicích jako zdroj kapitálu a exportních příležitostí.
- ❏ Nízké vývozní ceny průmyslových výrobků.
- ❏ Vysoké procento podniků v soukromém vlastnictví.
- ❏ Celkové zlepšení životního prostředí v průmyslově exponovaných oblastech.
- ❏ Aktivní státní politika restrukturalizace.
- ❏ Rychlá adaptace MSP na požadavky trhu.

Slabé stránky

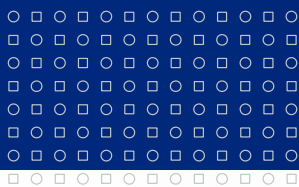
- ❖ Nedostatek investičních zdrojů.
- ❖ Nevyjasněné majetkové vztahy u některých nemovitostí využitelných pro průmyslové investory.
- ❖ Problematická privatizace.
- ❖ Nedostatečná orientace na zahraničních trzích.
- ❖ Nedostatek finančních zdrojů pro nákup nových technologií.
- ❖ Zastaralá výrobní základna a její pomalá obnova.
- ❖ Existence oblastí významně zasažených průmyslovou činností.
- ❖ Vysoký podíl materiálových nákladů.

Příležitosti

- ❖ Rostoucí význam MSP pro hospodářství.
- ❖ Nové systémy řízení výroby.
- ❖ Přizpůsobivá pracovní síla.
- ❖ Lepší kvalita servisu a služeb.
- ❖ Zakládání MSP zaměřených na průmyslové služby.
- ❖ Možnost uplatnění pro restrukturalizované podniky.
- ❖ Nové efektivnější metody získávání a zušlechťování energetických zdrojů.
- ❖ Zvyšování tempa rozvoje techniky a technologií.
- ❖ Pokrok v rozvoji moderních technologií šetrných k životnímu prostředí.

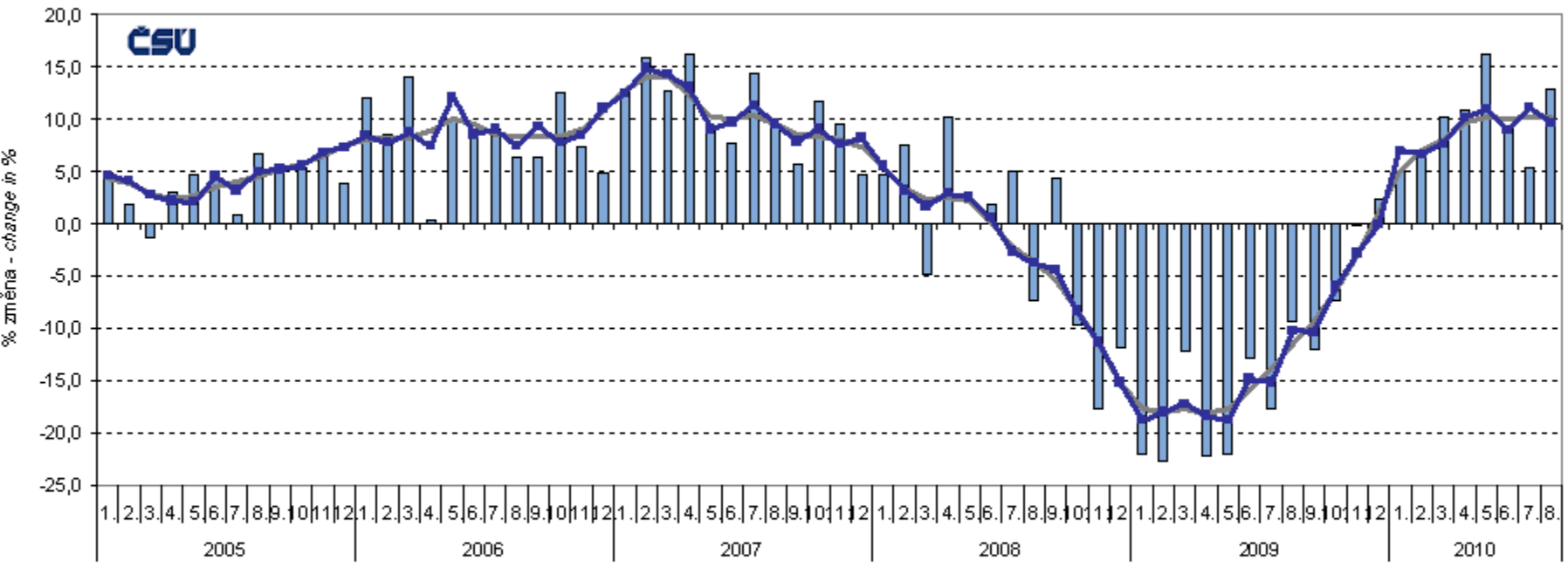
Hrozby

- ❖ Omezená mobilita pracovní síly.
- ❖ Konkurence na trhu pracovních sil po vstupu ČR do EU.
- ❖ Rostoucí konkurence na světových trzích.
- ❖ Nedostatek finančních prostředků na podporu vědy a výzkumu.
- ❖ Nedostatečný zájem podnikatelů o využívání regenerovaných průmyslových zón.
- ❖ Recese průmyslové výroby nebo oborů.
- ❖ Vytěsnění některých domácích výrobců energie po vstupu do EU.

Průmyslová produkce (meziroční změny)
Industrial production (year-on-year changes)

ČSU

Informační zdroje

- ČSÚ – ročenky
- Svaz průmyslu a dopravy ČR
- Hospodářská komora ČR
- www.mpo.cz
- www.czechinvest.cz
- www.czechtrade.cz